

Леся ЛЕБЕДИК

доцент кафедри мистецтвознавства
та позашкільної освіти

Полтавського національного
педагогічного університету
імені В.Г. Короленка,

доктор педагогічних наук, доцент

ЗАКЛАД ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ ЯК АГЕНТ СУСПІЛЬНИХ ЗМІН

У сучасних умовах воєнного стану заклад позашкільної освіти є агентом суспільних змін, адже його діяльність базується на найефективніших технологіях навчання, інтересах і запитах вихованців. Зокрема, широко застосовується система Антона Макаренка, що має три складники: а) все найкраще – дітям (найкращі умови навчання, життя, праці, відпочинку, спілкування, а не тільки матеріальні блага); б) максимум поваги до дитини і максимум вимогливості до неї («повага» стоїть на першому місці); в) поділ на різновікові групи для виконання навчальних і трудових творчих справ. Ці вимоги до організації навчання, життя і праці вихованців є підґрунтям діяльності закладів позашкільної освіти як агентів суспільних змін.

Перевагою діяльності закладів позашкільної освіти як агентів суспільних змін є те, що за короткий проміжок часу вирішуються завдання формування та розвитку певних навичок і вмінь. Діяльність закладу позашкільної освіти є практикою ефективного психолого-педагогічного впливу на вихованців.

У діяльності закладів позашкільної освіти як агентів суспільних змін застосовується технологія кооперативного навчання, особливістю якої є відтворення одночасно предметного і соціального змісту діяльності вихованців, а головною особливістю – навчання вихованців у групі на основі принципів взаємовигідного й успішного співробітництва.

У закладах позашкільної освіти, що є агентами суспільних змін, використовуються технології навчання в команді [1; 4; 7; 10–14 та ін.], коли особлива увага приділяється груповим цілям і успіху всієї групи вихованців. Завданням кожного з них є засвоєння необхідних знань і формування потрібних навичок. Є три основні принципи цієї технології: а) нагороди – за виконання завдання команда одержує спільні бали, заохочення, створюється кооперативний, а не конкурентний освітній простір; б) індивідуальної відповідальності – успіх групи залежить від кожного її члена; в) рівних можливостей кожного вихованця у досягненні успіху. Заохочення команди і персональна відповідальність кожного її члена є визначальними складовими успішної діяльності закладів позашкільної освіти як агентів суспільних змін.

Доцільно використовувати різні варіанти роботи вихованців в команді: а) спільне навчання в малих групах; б) навчання на основі гри, турніру; в) технологію «навчаємося разом»; г) технологію організації дослідницької роботи вихованців у групах [1; 4; 7; 10–14 та ін.] тощо. Спільна мета, а не змагання, індивідуальна відповідальність, рівні можливості успіху лежать в основі сучасних технологій кооперативного навчання. Ці технології передбачають усі рівні спілкування: діяльність, взаємодію, спілкування, контакт. Особистісне зростання кожного вихованця відбувається у спілкуванні вихованців між собою і з керівником гуртка, котре є соціальним, адже вихованці по черзі виконують різні соціальні ролі: організатора, лідера, виконавця, доповідача, експерта, дослідника.

Означені технології дають змогу у закладах позашкільної освіти, що є агентами суспільних змін, найбільш повно реалізувати особистісний підхід до навчання вихованців. Діти систематично ведуть дискусії, обговорюють різні варіанти вирішення навчальних проблем, вибудовували логіку власного дослідження. Діяльність малих груп дає можливість підготувати вихованців до співробітництва, сформувані необхідні проєктувальні і комунікативні вміння.

У закладах позашкільної освіти як агентах суспільних змін необхідними є чітке й детальне проєктування діяльності, тривала організаційно-методична підготовка до неї [2; 3; 5; 6; 8; 9; 15; 16 та ін.]. Із часом набувається досвід проведення діяльності, на що витрачаються значні зусилля. Технології кооперативного навчання найбільш актуальні в закладах позашкільної освіти, що є агентами суспільних змін. Такі технології, на нашу думку, є основним механізмом, що приведе у перетворюючий рух усю систему позашкільної освіти. Відбувається зустрічний рух теорії і практики позашкільної освіти, що й породжує сучасні технології. Вони мають викликати до життя те передове, чого ще немає, ініціювати розвиток позашкільної освіти у потрібному напрямі.

Практика позашкільної освіти засвідчила, що ефективність сучасних технологій кооперативного навчання полягає в тому, що вихованці закладів позашкільної освіти плекають у собі: а) доброзичливість, відсутність агресії; б) вільний прояв почуттів, що підвищує здатність до творчості; в) емпатію – вміння відчувати психологічний стан інших людей; г) способи ненасильницького спілкування; д) повагу до свободи вибору; е) зняття чи обмеження заборон; є) акцент на позитивному; ж) заохочення співрозмовника; з) терпимість до помилок опонента; і) довіру, авансування похвали; к) вміння розуміти, приймати і визнавати думку інших; л) установку децентрації як здатність стати на позицію іншого; м) вміння сприймати ситуації як такі, що вимагають роздумів (як проблемні ситуації). Це є важливим висновком для удосконалення діяльності закладів позашкільної освіти, що є агентами суспільних змін.

Список використаних джерел

1. Лебедик Л. Доцільність застосування технологій навчання в команді у закладах позашкільної освіти. *Педагогіка партнерства: реалії та перспективи* : зб. матеріалів Всеукр. наук.-практ. конф., присвяченої 104-й річниці від дня народження В. Сухомлинського (м. Кропивницький, 11-12 жовт. 2022 р.). Кропивницький, 2022. С. 169–174.
2. Лебедик Л. В. Ефективні здоров'язберігаючі технології позашкільної освіти в умовах війни. *Освіта, наука та культура України в світі: мобільність, глобалізація, інклюзія* : зб. тез Міжнародного науково-практичного симпозиуму (м. Львів, 23-24 серп. 2022 р.). Львів, 2022. С. 150–155.
3. Лебедик Л. В. Інтерактивні технології підготовки педагогів позашкільних закладів до інклюзивної освіти. *Правові, економічні та соціокультурні засади регулювання суспільних відносин: сучасні реалії та виклики часу* : зб. матеріалів IV Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Полтава, 8-9 груд. 2022 р.). Полтава, 2023. С. 325–328.
4. Лебедик Л. В. Кооперативне навчання: переваги та недоліки навчання в мережі. *Структурні зміни в економіці під впливом інформаційно-комунікаційних технологій* : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Полтава, 24-25 квіт. 2008 р.). Полтава, 2008. С. 109–110.
5. Лебедик Л. В. Педагогічний менеджмент системи підготовки педагогів закладу позашкільної освіти еколого-натуралістичного профілю. *Освітній фактор. Всеукраїнський науково-педагогічний журнал*. 2022. С. 103–106.
6. Лебедик Л. В. Проективні технології в позашкільній освіті. *Розвиток професійної майстерності педагога в умовах нової соціокультурної реальності* : зб. матеріалів V Міжнародної науково-практ. конф. (м. Тернопіль, 29-30 верес. 2022 р.). Тернопіль, 2022. С. 203–206.
7. Лебедик Л. Розвиток лідерства майбутніх менеджерів у технологіях кооперативного навчання. *Шлях освіти*. 2008. № 3. С. 22–25.
8. Лебедик Л. В. Розвиток професійної компетентності педагогів закладів позашкільної освіти на основі педагогічних поглядів Григорія Сковороди // Сучасні рецепції світоглядно-ціннісних орієнтирів Григорія Сковороди : колективна монографія ; за заг. ред. Д. С. Луніна. Полтава : Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка», 2022. С. 89–97.
9. Лебедик Л. В. Формування професійної компетентності майбутніх педагогів для закладів позашкільної освіти. *Лише той Учитель, хто живе так, як навчає* : матеріали Всеукр. наук.-практ. онлайн-конф. з міжнар. участю, присвяченої Всесвітньому дню філософії (м. Полтава, 17 лист. 2022 р.). Полтава, 2023. С. 240–244.
10. Стрельніков В. Ю. Інтенсивне кооперативне навчання майбутніх фахівців. *Якість вищої освіти: чинники формування конкурентоспроможності випускників* : матеріали XXXIX Міжнародної науково-метод. конф. (м. Полтава, 23-24 січ. 2014 р.). У 2 ч. Полтава, 2014. Ч. 1. С. 210–212.
11. Стрельніков В. Кооперативне навчання (cooperative learning) як складник педагогіки партнерства. *Педагогіка партнерства: реалії та перспективи* : зб. матеріалів Всеукр. наук.-практ. конф., присвяченої 104-й річниці від дня народження В. Сухомлинського (м. Кропивницький, 11-12 жовт. 2022 р.). Кропивницький, 2022. С. 282–287.
12. Стрельніков В. Ю. Можливості кооперативного навчання для формування й розвитку громадянської культури молоді. *Формування громадянської культури в новій українській школі: традиційні та інноваційні практики* : зб. матеріалів VI Всеукр. наук.-практ. інтернет-конф. конф. Суми, 2020. С. 174–179.
13. Стрельніков В. Ю. Техніки нейролінгвістичного програмування для створення

кооперативних взаємин зі студентами. *Превентивна безпека людини в сучасних умовах : матеріали Міжвуз. круглого столу, присвяченого Всесвітньому дню охорони праці* (м. Полтава, 28 квіт. 2017 р.). Полтава, 2017. С. 26–28.

14. Стрельников В. Ю. Формування колективного суб'єкта у інтенсивному кооперативному навчанні майбутніх економістів. *Науковий вісник ПУЕТ. Серія «Економічні науки»*. 2012. № 6(51). С. 200–205.

15. Lebedyk L., Strelnikov V. Educational space of continuous education of teachers: a facilitating approach // *Educational space: post-non-classical perspectives : monograph / eds. Kamenova D. , Arkhyrova S. Varna : Varna university of management, 2023. P. 128–157.*

16. Strelnikov V. Yu., Lebedyk L.V., Hura T. V., Sysoieva S. I., Stankevych S. V., Shapovalova E. V., Avilova O. Ye. Leadership and social work in the environmental management system. *Ukrainian Journal of Ecology*. 2021. № 11(2). P. 349–351. URL : <https://www.ujecology.com/articles/leadership-and-social-work-in-the-environmental-management-system.pdf>.

Євген ЛІКАРЧУК

аспірант

Науковий керівник:

к. психол. н., проф. **Анаїт МЕЛЮАН**

(Донбаський державний педагогічний

університет, м. Слов'янськ Донецької обл.)

ВПЛИВ ЕМОЦІЙНОГО ВИГОРАННЯ НА РИЗИК ВИНИКНЕННЯ ВІКАРНОЇ ТРАВМИ У ПСИХОЛОГІВ, ЯКІ ПРАЦЮЮТЬ ПІД ЧАС ВІЙСЬКОВИХ КОНФЛІКТІВ

У сучасних умовах психологи, які часто стикаються у своїй роботі з людськими стражданнями та втратами, говорять про виснаження у професійній діяльності. Тому актуальним є дослідження явищ, пов'язаних із професійними ризиками для психологів, викликаних професійним вигоранням.

Мета дослідження – експериментальним шляхом виявити особливості взаємозв'язку професійного вигорання та рівня вікарної травматизації у психологів, які працюють в умовах військових конфліктів. Завдання дослідження: 1) здійснити аналіз теоретико-методологічних джерел із проблем професійного вигорання та вікарної травми; 2) виявити особливості прояву професійного вигорання та вікарної травми у психологів, які працюють в умовах військових конфліктів.

Об'єкт дослідження – вікарна травма у психологів, які працюють в умовах військових конфліктів. Предмет дослідження – професійне вигорання як чинник вікарної травми у психологів, які працюють в умовах військових конфліктів.